

Urszula Czartoryska wobec fotografii

Odzwierciedla kluczowe momenty w historii fotografii oraz zmieniającą się rolę tego medium. Wystawa w ms², współorganizowana przez Muzeum Sztuki w Łodzi i Fotofestiwal, zaprezentuje publiczności postać i praktykę wybitnej kuratorki i krytyczki sztuki. Jej badania, teksty i ciekawość fotografii we wszystkich przejawach ukształtowały nie tylko kolekcję muzeum, ale także całe pokolenie polskich artystek i artystów.

Tytuł wystawy pochodzi z tekstu Czartoryskiej. Określa postawę twórczą i badawczą, która wiąże się z czujnością, otwartością i zaangażowaniem. We współczesnym kontekście pozwala zauważyć, że takie kategorie jak wrażliwość, czułość czy praca troski, nie są na nowo konstruowane, lecz ponownie odkrywane.

Ekspozycja zbudowana jest wokół czterech wątków, które szczególnie interesowały Czartoryską jako badaczkę. Tytuły tych części zostały zaczerpnięte z jej tekstów. W rozdziale Fotografia zakwestionowana prezentujemy eksperymenty i poszukiwania artystów oraz artystek badających napięcie między fotografią i rzeczywistością. Kwestionują oni przezroczystość i obiektywność obrazu fotograficznego. Część Prywatne, superprywatne, antyprywatne opowiada o migracji fotografii ze sfery prywatnej do publicznej. Rozdział Odkształcanie obrazów świata obejmuje prace artystek i artystów wykorzystujących fotografię do opisywania subiektywnych doświadczeń. Ostatni - Punkty styczności ze światem - poświęcony został fotografii dokumentalnej.

Czartoryska postrzegała fotografię jako złożone zjawisko artystyczno-społeczne. Z taką samą uwagą podchodziła do prac artystów awangardowych co do fotografii amatorskiej i rzemieślniczej. Do interwencyjnych reportaży i fotografii humanistycznej. Podkreślała, że niemożliwe jest zrozumienie tego zjawiska w oderwaniu od innych dziedzin kultury: sztuk wizualnych, filmu czy prasy. Już w latach 70. wskazywała na konieczność krytycznego patrzenia na fotografię i potrzebę edukacji wizualnej. Pisała o niebezpieczeństwach, które wynikają z przeładowania sfery publicznej zdjęciami. Zwracała uwagę na zacieranie się w nich granic prywatności, a także na obowiązek szanowania granic fotografowanego bohatera lub bohaterki i etyczne jej/jego przedstawianie. Wszystkie te zagadnienia zyskały na aktualności wraz z rewolucją cyfrową i pojawieniem się mediów społecznościowych.

Bogata kolekcja fotografii Muzeum Sztuki - ponad 3000 dzieł, z których wystawa prezentuje 170 - daje możliwość pokazania ciągłości poszukiwań artystycznych i rozwoju wybranych postaw twórczych od końca XIX do początku XXI wieku. Pozwala także prześledzić ewolucję medium opisywanego przez Czartoryską jako „niepowtarzalny środek porozumienia”.

Na ekspozycji zobaczymy fotografie m.in. takich artystek i artystów, jak: Konrad Brandel, Jan Bułhak, Janusz Maria Brzeski, Wojciech Bruszewski, Zbigniew Dłubak, Bogdan Dziworski, Teresa Gierzyńska, Krystyna Gorazdowska, Zdzisław Jurkiewicz, Edward Hartwig, Florence Henri, Jarosław Kozłowski, Aleksander Krzywobłocki, Jalu Kurek, Natalia Lach-Lachowicz, Jerzy Lewczyński, Bożena Michalik, Antoni Mikołajczyk, Nadar, Fortunata Obrąpalska, Roman Opałka, Marek Piasecki, Julia Pirotte, Józef Robakowski, Eva Rubinstein, Zofia Rydet, Mikołaj Smoczyński, Bronisław Schlabs, Anton Stankowski, Andrzej Strumiłło, Jindřich Štreit, Antanas Sutkus, Stefan Themerson czy Stanisław Ignacy Witkiewicz. Ale pojawią się także fotografie anonimowe i zdjęcia prywatne, włączone przez Czartoryską do muzealnej kolekcji i w ten sposób udostępnione publiczności. Wskazywała tym

samym na narastającą tendencję do przenikania sfery prywatnej do publicznej, która obecnie - w dobie Internetu - ulega bezprecedensowemu nasileniu.

URSZULA CZARTORYSKA

Czartoryska była historyczką i krytyczką sztuki, przez większą część swojego zawodowego życia związaną z Muzeum Sztuki w Łodzi. W czasie studiów na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim obracała się w kręgu Grupy Zamek utrzymując bliskie relacje z Jerzym Ludwińskim, wybitnym teoretykiem sztuki współczesnej. Po ukończeniu studiów przeniosła się do Warszawy, gdzie we współpracy ze Zbigniewem Dłubakiem, redaktorem naczelnym, współtworzyła czasopismo „Fotografia”. Był to niezwykle ważny okres w karierze zawodowej, który ukształtował ją jako krytyczkę. W 1966 roku Jej mąż Ryszard Stanisławski objął funkcję dyrektora Muzeum Sztuki w Łodzi. Wkrótce, wraz z córką Olgą, zamieszkali w muzealnym gmachu przy ulicy Więckowskiego. Ich życie prywatne ściśle wiązało się z funkcjonowaniem instytucji.

W 1977 roku Czartoryska rozpoczęła pracę w muzeum, gdzie zajęła się tworzeniem Działu Fotografii i Technik Wizualnych oraz budowaniem kolekcji fotografii. Była kuratorką dziesiątek wystaw i uczestniczyła w pracach nad większością wielkich projektów muzeum, jak np. *Présences Polonaises* (Paryż, 1983) *Fotografia polska* (Nowy Jork, 1979); brała też udział w pracach nad projektem realizowanym wspólnie przez Ryszarda Stanisławskiego i Christopa Brockhausu *Europa, Europa* (Bonn, 1994). Prowadziła także działalność dydaktyczną: wykładała na Uniwersytecie Łódzkim, w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych (obecnie Uniwersytet Artystyczny) w Poznaniu, a także w Wyższym Studium Fotografii w Warszawie. Brała udział w życiu artystycznym w Polsce i na świecie, często podróżowała i odwiedzała instytucje kulturalne i wystawy zagranicą. Z każdej takiej podróży przywoziła notatki, szkice do tekstów i nowe inspiracje. Opublikowała setki artykułów, jest także autorką dwóch książek. Obie - *Przygody plastyczne fotografii* (1965) i *Od pop-artu do sztuki konceptualnej* (1973) - ukształtowały pokolenia artystów i teoretyków sztuki, a na gruncie polskim miały charakter prekursorski.

"Czuła uwaga. Urszula Czartoryska wobec fotografii"

ms², ul. Ogrodowa 19, parter

28 maja - 5 września 2021

kuratorka ze strony Muzeum Sztuki w Łodzi: Maria Franecka

kuratorka ze strony Fotofestiwalu: Marta Szymańska

koordynacja: Przemysław Purtak